

Tarakanlary öldüriň!

Category: Kitapcy, Publisistika, Sözler

написано kitapcy | 26 января, 2025

Tarakanlary öldüriň! TARAカンLARY ÖLDÜRIŇ!

Uruş garyplaryň watansöýjilik duýgusyna, baýlaryň işdäsine ýel berýär

1994-nji ýylyň iýun aýynyň günleri. Afrikanyň iñ garyp ýurdy Ruandanyň döwlet radiosyndan şeýle diýip gygyrylyardy: «Tarakanlary öldüriň, gören ýeriňizde öldüriň!»

Köçeler «inýenzi! inýenzi!» nagralary bilen orlaşýan paltaly, pyçakly, taýaklary adamlar bilen doludy. «Inýenzi» – ýursuň ilatynyň 90%-ni düzdän hutularyň azlykdaky tutsilere aýdýan we «tarakan» manysyny berýän sözdi.

Hemme zat 5-nji aprelde ýene şol radiodan: berlen: «Ertir bir zat bolup geçer we hemme zat üýtgar. Garaşyň» bildirişi bilen başlapdy. Belgiýalylaryň meçew bermegi bilen kanunylaşdyrylan jynsparazlyk has uzyn boýly, açyk tenli, jüýkburun raýatlary tutsi, kelte boýly, goýy gara tenli, paşsy burunly raýatlaryda hutu milleti diýip kesitledi. Şeýlelikde, genoside barýan

ýolda her ruandalynyň şahsyýetnamasyba hutu, tutsi ýa-da twa bellikleri edildi. Häzirem taryhda seýrek görlüp-eşdilen gyrgynçlyk dowam edýär.

• **Dostoýewskiniň ýurdy Gogolyň ýurduny basyp alanda**

Daş-tögөregi ýangynlar bilen gurşalan geografiki giňişlikde ýasaýarys. Günortamyzdaky uruşlaryň, bosgunlaryň, basyp alyşlyklaryň yzasy dowam edip durka, bir gün irden oýandyk welin, Dostoýewskiniň ýurdy Gogolyň ýurduna çozan eken. Dostoýewskiý birmahallar «Biziň hemmämiz Gogolyň paltosyndan çykdyk» diýipdi.

Basybalyjy döwletiň sebäp bolan ýykgynçylygy, harap bolan ýurt, duw-dagyn bolan maşgalalar. Çar ýanda kösenç-horluklar bilen, aky gözýaşlar bilen, ölümler bilen sowrulýan ykballaryň kyssasy...

Şdtle zatlar bolup geçip durka, başga bir habar ýurdy basyp alynan döwletiň resmi ygtyýarlysynyň agzyndan habar beris serişdeleriniň diline düşýär: «Ruslar tarakandyrlar, ele salynan ýerinde öldürilerler». Muýy aýdanam ukrainaly lukman Gennadiý Druzenko. Ol ruslaryň adam däldigini, ähli

ýaralylaryň biçilmegi üçin berk tabşyryklary berendigini, olaryň öldüriljekdigini aýdýar...

• **«Siwilizlenen» dünýäniň masgaraçylygy: Ruanda gyrgynçylygy**

Hutu hökümeti gandöküşlikden öñ «tarakan» arassalamaga taýýarlyk görmek üçin Hytaýdan yüz müňlerçe aýpalta satyn alypdyr. Ruhlary jynsparazlyj bilen zäherlenen hutulara aýpaltalar, aýpaltalaryň ýetmedik ýagdaýynda bolsa ýiti uçly çişler berlipdir, ýakynda başlahak «mör-möjek» (inýenzi) awynda bulary ulanmak maslahat berlipdir.

Nemes faşistleriniň Ikinji jahan urşunda eden jöhit genosidijden soñ taryha ikinji uly genosid bolup geçen Ruandadaky etniki pürreleýiș akla-huşa sygmajak derejelerde dowam edýär. Hutu militaristleri eline ilen zady bilen: palta, pyçak, hanjar, aýpalta, gyrkylyk, daş, taýak bilen tutsileri öldürýärler. Puly bar tutsiler gynalman ölmek üçin ok puluny berýärler. Puly ýoklaram jebir çekip ölyärler. Öldürmekden ýadan hutular tutsileriň gaçmagynyň öñünü almak üçin el-

aýaklarynyň bogunlaryny kesýär, biraz dem-dynçlaryny alandan soñam ýene gyrgynçylyklaryna dowam edýärler. Radiolardan tutsileri öldürmäge çagyrylýar, «kim öldürmese, özi öldürer» bildirişleri berilýär, şonuň üçinem buthanalarda ruhanylar, hassahanalarda lukmanlar ellerindäki tutsileri jellatlaryna berýärler. Çar ýanda jeset gaýnarar. Birinji iki aýyň dowamynda ölenleriň sany 600 müñe ýetipdir.

Günbatarly siwilizasiýalaryň birmahallar ýülügine çenli soran Ruandasy wagşyýanalygyň girdabynda öz ugruna goýberilýär. ABŞ-nyň basyşy bilen BMG-nyň esgerlerini ýurtdan çykarmagy ganhorlaryň hasam erkin hereket etmeklerine sebäp bolupdyr.

Genosidiň öňüni almak üçin goňşy ýurtlarda migrant bolup ýasaýan tutsileriň jemlenişen Ruanda Watansöýüjiler bileleşiginiň (RWB) aýaga galmagy bilen hutu hüjümleriniň arasy kesilýär. Emma Fransiyanyň duýdansyz gelen karary bilen hutu hökumetine ýarag bermegi, yzybdanam ýurduň başden birini basyp alyp döretjek Turkuaz oblastynda hutulara arka durmagy genosidiň ikinji tolkunynyň başlamagyna şert döredipdir. Bulam ýene 200 müň tutsiniň ölmegine getiripdir.

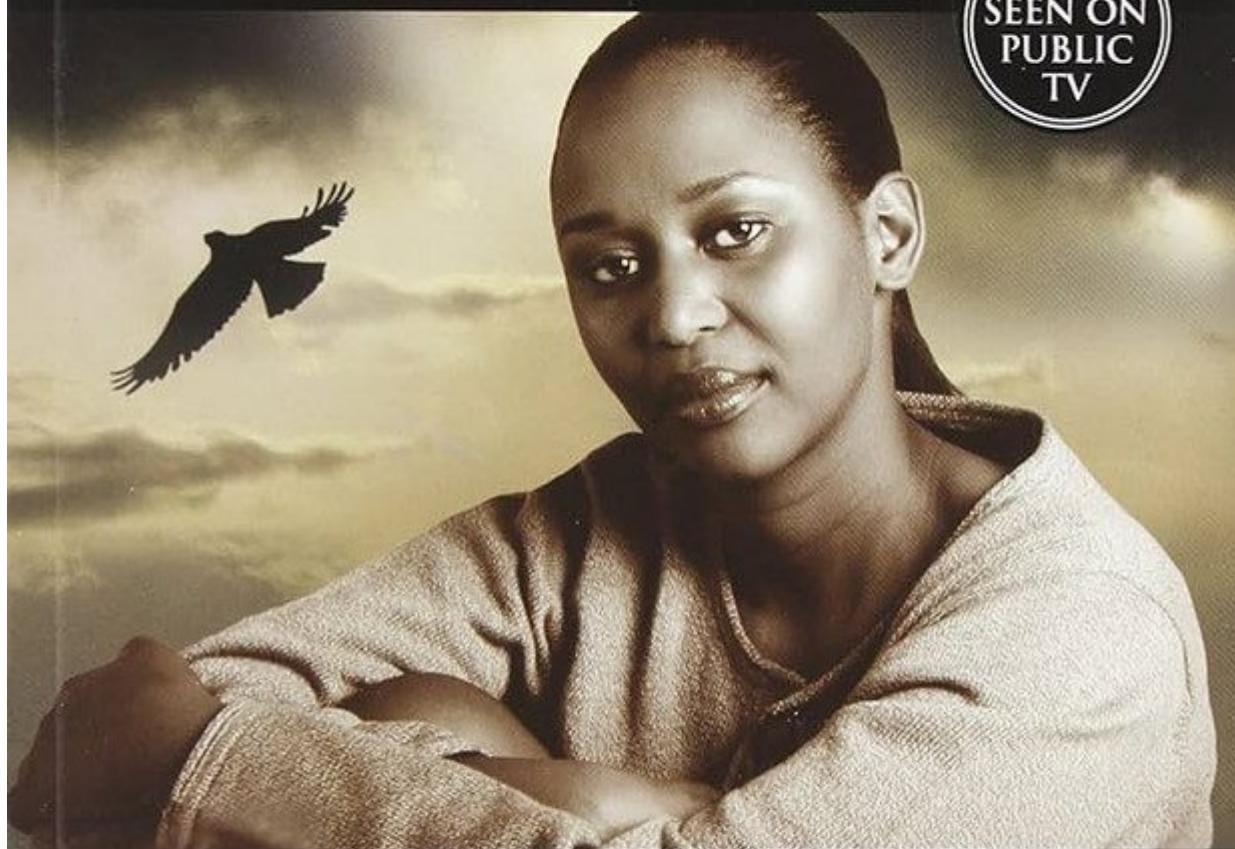
Şeýlelik bilen bary-ýogy yüz günüň dowamynda 800 müñe golay tutsi bilen garawsyz galdyrylan tutsileri öldürmekden yüz öwren düşunjeli hutu öldürilipdir, soñ-soñlar berilen beýanatlarda bu sanyň bir milliondan geçendigi bilinýär.

The New York Times Bestseller!

Foreword by Dr. Wayne W. Dyer

Immaculée Ilibagiza

with Steve Erwin

LEFT TO TELL

Discovering God
Amidst the Rwandan Holocaust

- **Uruşyň wagşyýanalygynda örňän erbetlik**

Ýaraly ruslary tarakanlara meñzeden ukrainaly Druzenko soňra

ötünç soranam bolsa, onuň başky aýdan sözleri Ukraina döwletiniň resmi organlaryna aralaşan faşistik pikiri paş etmäge ýeterlik bolupdy. Munuň şeýledigine Lýowda, Dnepropetrowskda we başga şäherleriň köçelerinde agaçlara ýada sütünlere daňlup goýlan adamlaryň suratlaty güwä geçýärdi. Bilden aşagy ýalaňaçlanyp sütünlere daňlyp goýlan we yenjilikýän, gamçylanýan, gynalýan adamlar: aýal-gyzlar, ýaşlar, ýetginjekler...

Arasynda kakasy bilen bile sütüniň hersi bir tarapyna daňlan çaga hem bar. Kimси rumyn bolandygy üçin, kimси eline ýarag alandygy üçin, kimси talaňçylyga goşulandygy üçin...

Häzirkizaman Ýewropasynyň orra-ortasynda, uruşyň wagşyýanalygynda erbetlik pajarlaýar. Taşlanan köçeleriň gyrasynda, ot-ýalnyň we ok-däriniň burugsaýan ysynyň arasında dowam gynamalar dowam edýär. Emma abstrakt däl, konkret ýagdaýda, açık hakyky görnüşinde: azyndan basybalyjynyň turzan uruşynyň özi ýaly aýylganç we depe saçyňy düýrükdiriji.

• Tarakandan enaýy görülmeyän adamlar...

Ýakynda videogörnüşlerini, suratlaryny gördüm. Yslamçı tarykat agzalarynyň Adanada guramak islän protest demonstrasiýasyna polisiýa hüjüm edipdi.

Sosial mediýada birgiden wideogörnüş ýaýrapdy. Perýat-pygan ahy-nalalar, rezin we tokly dürreler bilen saýylanýan, ýerde süýrenýän janhowluna saga-sola gaçýan aýal-gyzlar, süñkleri döwülyänçä urulýan, sögülip, ganyňy doñduryp taşlaýan rehim-şepagatsyzlyk bilen tarakandan enaýy görülmedik adamlar...

Niräne seretseň, polisiýanyň jemgyýetçilik howpsuzlygy gullugynyň işgärleri: elindäki dürreleei, ýigrenç bilen garaýan öcli ýüzleri, nemrutdan beter gahar-gazaplary – agzy paýyş sözli, hamana söz bilen beýan edip bolmajak öz bilen dolup-daşýarlar. Kimsi göz ýaşardyjy gaz pürkýär, kimsi dürresini salgaýar, kimsi ýumruklaýar, urýar. Hamana bir jana däl-de, hamana bir adama däl-de, hamana bir mör-möjege, tarakana ýigrenç bilen göz ýaşardyjy gaz pürkýär, zäherleýär, ýere ýykylany ýerinden galdyryp ýumrugyny inderýär, ýykylsa ýene galdyryp, ýene urýar...

Hätzirkizaman döwletleriň jemgyýetçilik tolgunşyklaryny basyp ýatyrmak üçin himiki gaz ulanýandyklary täzelik däl. Wýetnamda amerikan goşuny tarapyndan içinde wýetkongly partizanlar gizlenýär diýip tokaýlaryň üstünden ýaprak düşüriji gaz eňterilipdi. Nemes faşistleri-de ariýes milletinden bolmadyklary konslagerlerdäki gaz peçlerine dykyp, mör-möjekleri gyrýan ýaly gyrypdylar...

Halapçada Saddam Hüseýin režiminiň amala aşyran we 4.500-e ýakyn kürtüň ölmegine getiren Halapça gandöküşligi...

1936-nyj yýlda Dersimde kürtleriň gizlenen gowaklaryna himiki gaz sepilmegi arkaly syçanlar deýin zäherlenip öldürilmekleri... Ahyrynda-da hasam döwrebaplaşan XXI asyrds her ýurtda diýen ýaly hak-hukugyny talap edýän, nägileligini bildirýän, deňligiň we adalatyň bolmagyny isleyän köpcüligi dagatmakda ulanylýan gaz ballonçikleri we görnüşleri...

M O D E R N D Ü N Y A K L A S İ K L E R İ

DÖNÜŞÜM

FRANZ KAFKA

CEVIREN: ELİF SEVİNÇ

GIRDAP

- **Kafkanyň tarakany**

Frans Kafkanyň «Öwrülme» («Превращение») hekaýasynyň baş

gahrymany Gregor Zamza atly işgär. Zamza irden turanda özünü tarakana öwrülen ýagdaýda görýär. Onuň tarakana öwrülen ýagdaýy bilen öñki ýasaýşyna dowam etme synanşygy ilki başlygy tarapyndan oñlanmaýar, işinden kowulýar. İşsiz galansoň gözden düşýär, maşgalasy-da ondan daşlaşyp başlaýar, halanylmaýan mör-möjek hasaplanylýar, otagyndan çykyp bilmez ýaly ýagdaýa düşýär. Başdan geçiren horluklaryna çydap bilmedik Zamza otagynda ölüp galýar, onuň ölüsini öýüň hyzmatkäri sübse bilen süpürip, daşaryk zyňýar.

Gözüni gamaşdyryjy üýtgeşmeleriň bolup geçen XXI asyrynda ýurduň adam başyna düşýän girdejisiniň iň soñunda ýer alan saýrylar şäher-gurluşyk maksatnamasynyň çäginde ýasaýan ýerlerinden jyda düşürilip, öýleri ýykylip şäheriň daşyna zyňlan garyplar, topragyndan sogrulyp uly şäherleriň eteklerine taşlanan biçäreler – agajy, dag-deresi, mal-garasy üçin kepjelere we suw pürkýän gurallara dös gerip çykan daýhanlar...

Ahyrynda-da bu biderek, adalatsyz, zalym dünýä nägilelik bildirendigi üçin tarakanlar deýin mynjuryadylmak, zyýanly mör-möjekler, çybyn-çirkeýler deýin ýok edilmek islenen ýaşlar, aýal-gyzlar; garrylar...

Bularyň hemmesi aýry-aýry Gregor Zamza. Signal düşünükli. Ya hak-hukugyňz bolan täze durmuş üçin üýtgap-özgerip, üstesine syrylyp-süpürilmäge-de döz gelip bir zatlar etmeli bolarsyňz, ýa-da elmydama iki epilip duran gul ýaly üýtgemän öñküligiňize galarsyňz.

* * *

Karl Marks XIX asyrda döwletiň bir synpyň başga bir synpyň üstündäki guraly bolup hyzmat edýändigini aýdanda, nähili dogry aýdan eken. Döwletiň taýakdan tapawudy ýok. Kimiň eline geçse, başga biriniň kellesine urýar. Ol taýak käte iş taşlaýış yqlan eden işçiniň depesinde, käte ýerini-ýurduny, dag-deresini, mellegini, zeýtunyny goraýan daýhanyň ýeňsesinde, kämahalam nägilelik bildiren işgäriň, ýaşlaryň, talybyň ýagyrnysynda döwülýär. Ine, tutuş jemgyýet bolup aýy

hakykatlar içre, her gün ýülüklərimize çenli syzyp başdan
geçirýänlerimizem şundan ybarat.

Biziň iň uly arzuwymyz adamlaryň tarakanlar ýaly
mynjyradylmaýan, taýakdyr dürreleriň, ýaraglaryň bolmadyk,
uruşsyz, dawa-jenjelsiz dünýä.

Ýusuf NAZYM. Publisistika